

Freinet

Elise de beweging en de freinetpedagogie

Rouke Broersma (tekst) & Freek Velthausz (beeld)

FREINET, ELISE, DE BEWEGING EN DE FREINETPEDAGOGIE

Célestin Freinet (1896-1966) is de belangrijkste Franse pedagoog uit de moderne tijd. Hij was een bewonderaar van [Dewey](#), de jongere tijdgenoot van [Montessori](#), [Decroly](#), [Korzcak](#), [Ferrière](#), [Petersen](#), [Parkhurst](#), [Makarenko](#) en behoort met hen tot de grote onderwijsvernieuwers van de twintigste eeuw. Gemeten aan het aantal freinetscholen en freinetbewegingen, hun mondiale spreiding en de toepassing van freinettechnieken op andere schooltypen, was en is hij misschien wel de meest invloedrijke.

Hij werd geboren als Célestin Baptistin, maar volgens zijn biograaf Michel Barré had Freinet niet zoveel op met die voornamen. Iedereen, ook vrienden, noemde hem Freinet. Zijn vrouw daarentegen kennen we vooral bij haar voornaam, en dus staan de grondleggers van de Moderne School te boek als de twee-eenheid: Freinet en Elise.

Freinet's naam leeft voort in de freinetbeweging, de freinetpedagogie, de freinet-technieken en in tal van landen, verspreid over heel de wereld, bestaan freinetscholen. Hun aantal en verspreiding is nog steeds groeiende: van Japan tot Mexico, van Finland tot Senegal, van Portugal tot Roemenië, in Frankrijk, België en Nederland.

inhoud

1 Een veelbewogen leven

- 1.1 Moeder Natuur (1896-1914)
- 1.2 Een verloren jeugd (1914-1919)
- 1.3 Bar-sur-Loup: de ontwikkeling van een pedagogie (1920-1928)
- 1.4 Saint-Paul: de kracht van een beweging (1928-1933/34)
- 1.5 Vence: een gidsschool (1935-)
- 1.6 Gap: de oorlogsjaren en de boeken (1939-1945)
- 1.7 Cannes: de wederopbouw (1945-1950)
- 1.8 Het conflict met de Communistische Partij (1950-1954)
- 1.9 De laatste jaren (1954-1966)
- 1.10 Freinet's werken

2 Elise Freinet

3 De beweging

4 De pedagogie

- 4.1 Vakbondslid
- 4.2 Onderwijsvernieuwers van de 20ste eeuw
- 4.3 Kernpunten van de freinetpedagogie

5 De technieken

6 De beweging in Nederland

- 6.1 Geschiedenis
- 6.2 Structuur

7 Bronnen voor verdere studie

1 Een veelbewogen leven

1.1 Moeder Natuur (1896-1914)

Célestin Freinet werd op 15 oktober 1896 geboren en zeventig jaar later, op 10 oktober 1966, begraven in [Gars](#), een afgelegen dorpje tegen de hellingen van de [Alpes-Maritimes](#), regio [Provence](#), Zuid-Frankrijk. Hij was de vierde van vijf kinderen in een boerengezin, waarvan de moeder ook nog een levensmiddelenwinkeltje dreef. Eigenlijk heeft hij alleen zijn oudere broer Joseph Marius (1889) echt meegemaakt. Zijn oudste zusje stierf op vierjarige leeftijd voordat hij was geboren; een drie jaar oudere broertje kwam om bij een bosbrand toen Célestin nog maar één jaar was; van het jongste zusje (1900) is niet meer bekend dan dat ze niet ouder werd dan acht maand.

Geboortehuis van Freinet

Dat het leven hard en Moeder Natuur wreed kan zijn leerde Freinet dus al vroeg. Zijn eerste levensjaren bracht hij door tussen de werkers op de velden in een arme streek waar het klimaat

streng was ondanks de nabijheid van de Middellandse Zee. Maar in zijn kinderboekje *Tony de Wees*, dat zich in zijn geboortestreek afspeelt, ervaart het stadsjongetje Tony zijn nieuwe plattelandsomgeving als indrukwekkend, angstaanjagend soms, maar ook rijk en mooi en gul. Ze is zijn eerste en beste lerares die hem het leven leert kennen, hem biologieles geeft, eerbied bijbrengt voor de onwrikbare natuurwetten, de kringloop van de dag, het jaar, het leven. En zijn tweede leraar is een wijze schaapherder die hem zijn eerste, levende aardrijkskundelessen geeft. De school en de juf lieten hem koud. Daar valt blijkbaar weinig te leren

Zo moet Freinet het zelf ook beleefd hebben, toen hij vanaf zijn vijfde naar de dorpsschool ging, en later, van 1909 tot 1912 naar de middelbare school in [Grasse](#), zeventig kilometer verderop, voor die tijd een flinke afstand. Als jongen van dertien, ver van huis, bij vreemden in de kost. Toen hij geslaagd was, ging hij in [Nice](#) naar de [normaalschool](#)¹, van 1912-1914, om het onderwijzersvak te leren.

Freinet heeft maar weinig over zijn eigen schooltijd verteld. En wat hij erover vertelde, is in één woord samen te vatten: *verveling*. 't Is verbazingwekkend dat hij zelf schoolmeester wilde worden. Of misschien ook wel juist niet ...

Gars, geboortedorp van Freinet

¹ De Franse onderwijzersopleiding wordt tegenwoordig aangeduid als IUFM (institut universitaire de formation des maîtres). Die van Nice draagt de naam [IUFM Célestin Freinet – Académie de Nice](#).

1.2 Een verloren jeugd (1914-1919)

Freinet had zijn opleiding nog niet geheel voltooid toen de [Eerste Wereldoorlog](#) (1914) uitbrak en hij, net als veel andere laatstejaars, moest invallen voor gemobiliseerde onderwijzers. Een half jaar later werd hij zelf opgeroepen. Na een trainingsperiode wordt hij januari 1916, inmiddels twintig jaar oud, als vaandrig, met het bevel over zo'n veertig soldaten, naar het front gestuurd. Eerst, zoals hij vele jaren later cynisch opmerkt in het schoolboekje *Frontsoldaat* (1958), naar een *rustig front voor beginners* bij [Altkirch](#) in de Elzas, later naar [Chemin des Dames](#), bij Soissons in Noord-Frankrijk, waar hij midden in de verschrikkingen van de [loopgravenoorlog](#) belandt.

Freinet in 1914 (18 jaar)

Op 23 oktober 1917, om vijf uur 's ochtends, Freinet is dan net 21 jaar, wordt onder leiding van maa vaandrig Freinet met zijn manschappen 200 meter terreinwinst heeft geboekt, en de eerste Duitsers zich al aan hen overgeven, wordt hij getroffen door een kogel die zijn rechterlong doorboort.

In de novelle *Geraakt!*, zijn eerste boekpublicatie (1920), beschrijft Freinet deze gebeurtenis en het moeizame herstelproces daarna. Voorjaar 1919, na anderhalf jaar revalidatie, stapt de dan 23-jarige Freinet op de trein naar huis om daar verder op krachten te komen. Het boekje eindigt met de veelzeggende zinnen: *Zij zal niet terugkeren, mijn verloren jeugd. De bladeren zijn dit jaar te vroeg uitgekomen*

Deze oorlogservaringen (a) en zijn verwonding (b) zijn medebepalend geweest voor zijn ontwikkeling als onderwijsvernieuwer:

- (a) Hij wilde geen school die kinderen kneedt tot slaafse onderdanen, die zich gewillig naar de slachtvelden laten leiden, maar een waar kinderen zich ontwikkelen tot zelfbewuste en verantwoordelijke burgers.
- (b) Met zijn longaandoening kon hij moeilijk lang frontaal lesgeven in een bedompt en overvol lokaal. Dus erop uit, onderzoek en experiment. Gekscherend sprak hij van de *spijbelschool* (*L'Ecole Buissonnière*, ook titel van een film over Freinet).

Schoollokaal van Freinet in Bar-sur-Loup (begane grond, rechts)

1.3 Bar-sur-Loup: de ontwikkeling van een pedagogie (1920-1928)

Tegen medische adviezen in - hij is voor 75% afgekeurd - maakt Freinet zijn opleiding af en oktober 1920 begint zijn onderwijsloopbaan echt aan het openbare jongensschooltje van [Bar-sur-Loup](#). Aanvankelijk werkt hij zoals geleerd op de opleiding, maar al gauw wordt hem duidelijk dat het anders en beter moet. Al was het alleen maar vanwege de verveling en de onderlinge ruzies van de leerlingen.

Uit de wisselwerking tussen eigen ervaringen en experimenten enerzijds en anderzijds studie, uitwisseling met collega's, geestverwanten en inspirerende voorbeelden vormde zich in het tijdsbestek van enkele jaren de basis voor het onderwijsconcept dat nu bekend staat als de freinetpedagogie.

Enkele belangrijke gebeurtenissen uit deze periode:

- 1920: Freinet wordt medewerker van [*l'Ecole Emancipée*](#), het blad van de linkse stroming binnen de onderwijsvakbeweging. Verschijning van *Touché!* (Geraakt!)
- 1922: In augustus bezoek aan scholen in Hamburg. Ontmoeting met [Peter Petersen](#).
- 1923: Montreux, augustus: de eerste van een reeks deelnames aan de internationale congressen van de [New Education Fellowship](#). Zo ontmoet Freinet tal van Europese onderwijsvernieuwers.
- 1924: Freinet introduceert de drukpers in zijn klas.
- 1925: Juli: studiereis naar de Sovjet-Unie. Levert onder andere het idee van de muurkrant op die later een rol zal spelen in klassenvergadering en klassendemocratie.
Oktober: zijn klas gaat druksels uitwisselen met een school in [Villeurbanne](#) (bij Lyon). Verschijning van het kinderboekje *Tony de Wees*.
- 1926: Maart: Freinet trouwt met Elise Lagier-Bruno. Oktober: begin van de schoolcorrespondentie.
Verschijning van het kinderboekje *Minet* en van zijn eerste onderwijskundige boek: *L'imprimerie à l'école* (De drukpers op school).
- 1927: De druksels van de kinderen groeien uit tot *levensboek* en *schoolkrant*. Oprichting van het tijdschrift [La Gerbe](#) (boeket) dat kinderteksten en illustraties uit diverse schoolkranten bundelt.

Freinet en zijn leerlingen in 1924

1.4 Saint-Paul: de kracht van een beweging (1928-1933/4)

Freinet's netwerk breidt zich voortdurend uit. Naast zijn onderwijswerk en zijn vele publicaties is hij actief in vakbeweging en politiek (hij zet zich onder meer in voor een bundeling van linkse partijen tot een [Volksfront](#)) en is hij betrokken bij tal van [coöperaties](#). Daarom ziet hij uit naar een standplaats die hem dichterbij verkeersknooppunten en het spoor brengt en waar hij een gebouwtje kan vinden voor de productie en distributie van leermiddelen door de Coopérative de l'Enseignement Laïc (letterlijk: Coöperatie voor het Openbaar Onderwijs), kortweg CEL. Dat wordt [Saint-Paul](#), niet ver van Nice.

Al vrij snel raakt hij in conflict met het gemeentebestuur over diens nalatigheid inzake de sanitaire en andere praktische problemen van de school, later ook over zijn onderwijsopvattingen (democratie in de klas) en de kritische opstelling van zijn leerlingen tijdens hun onderzoekjes en enquêtes in dorp en omgeving. De burgemeester orkestreert een campagne tegen de *bolsjewiek Freinet* (haataffiches, een mislukte schoolstaking en een eveneens mislukte poging tot gewelddadige ontruiming van de school). De anti-Freinet-campagne wordt overgenomen door [Maurras](#), de politieke leider van [extreem-rechts](#) en daardoor uitgroeit tot een onderwijsdebat met politieke consequenties dat ook internationaal de aandacht trekt en Freinet tot een nationale figuur maakt.

Dat deze zogeheten Saint-Paul-affaire in Frankrijk nog altijd tot de verbeelding spreekt, blijkt wel uit het feit dat er tot tweemaal toe een speelfilm aan is gewijd. In 1949 de zeer succesvolle (ook in Engeland en de VS) [L'Ecole Buissonnière](#) (De Spijbelschool) en in 2007 de TV-film [Le maître qui laissait les enfants rêver](#) (De meester die de kinderen liet dromen).

Saint-Paul

De afloop:

1. Grote aandacht voor de freinetpedagogie. De beweging groeit en komt versterkt uit de strijd. Nodig, want ook elders in het land liggen freinetwerkers onder extreem-rechts vuur.
2. Freinet wordt na veel getouwtrek tussen overheden en inspectie door de minister principieel in het gelijkgesteld, maar zijn tegenstanders maken duidelijk dat in het openbaar onderwijs voor hem geen plaats meer is.

Enkele belangrijke gebeurtenissen uit deze periode:

1928: Na de oprichting van de CEL vragen Freinet en Elise overplaatsing aan naar Saint-Paul.

Oktober: Freinet begint aan de enige jongensklas van het openbare schooltje, Elise wijst een baan in Vence af en blijft tot 1930 met onbetaald verlof tot ook zij in Saint-Paul benoemd wordt.

Naar analogie van de beweging en de CEL wordt ook de klas van Freinet een zichzelf besturende werkorganisatie: een klassencoöperatie met een door de leerlingen gekozen voorzitter, secretaris en penningmeester.

Versijning van *Plus de manuels scolaires* (Weg met de schoolmethodes).

1929: Start van de FSC, een documentatiesysteem op kaarten voor kinderen.

Geboorte van Madeleine, het enige kind van de Freinets, beter bekend als Balouette, afgekort tot Bal, onder welke naam ze ook voorkomt in *La méthode naturelle, l'apprentissage de la langue* (de natuurlijke methode voor taalonderwijs), waarin Freinet nauwkeurig het leren praten, tekenen, schrijven en lezen van zijn dochtertje beschrijft.

1932: Begin anti-Freinet-campagne.

1933: Freinet krijgt gelijk, maar trekt zich noodgedwongen terug uit het openbaar onderwijs.

De Freinetschool in Vence

1.5 Vence: een gidsschool (1935-heden)

Als hij het zelf al niet wist, maakten zijn tegenstanders het hem wel duidelijk: voor Freinet was, zeker in de Provence, geen plaats meer in het openbaar onderwijs. Daarom maakt hij gebruik van een afkeuringsregeling waarop hij, als oorlogsgewonde, allang recht had. Vanaf nu zet hij zich in voor de stichting van een eigen school.

Hij koopt, met steun van zijn schoonfamilie een stuk grond in Pioulter, een buurtschap van [Vence](#), waarop hij met hulp van vrijwilligers uit de omgeving en leden van de beweging eerst het schamele huis bewoonbaar maakt en vervolgens een school met internaat bouwt. De beweging, evenals Freinet zelf principieel voorstander van openbaar onderwijs, stemt in met de stichting van de privéschool, als ook steeds een flink aantal minder bedeelde kinderen gratis wordt opgenomen. Bovendien zal de school fungeren als experimenteer- en oefenplaats voor de (leden van de) beweging.

Het gebouw is nog niet klaar en de school is nog niet erkend, maar in 1934 gaat het onderwijs toch van start met: Baloulette (4); Annie (5), dochtertje van Duits-Joodse vluchtelingen; Boris (7), een Pools-Joods vluchtelingetje; Noël (8), zoon van Parijse vrienden; Pigeon (8) dochtertje van een bevriende journalist. Een jaar later vindt de officiële opening plaats: Papa en Mama Freinet, zoals de kinderen hen noemen, verzorgen het onderwijs en oma Lagier-Bruno, de moeder van Elise geeft leiding aan het internaat.

Het zwembad van de Freinetschool

De school ontwikkelt zich tot experimenteer- en gidsschool. Eerst alleen voor de leden van freinetbeweging, voor wie de school zomers stages en cursussen aanbiedt, later, als de erkenning van de overheid komt en de financiering door de staat wordt overgenomen voor het Franse onderwijs als geheel. De school onderhoudt momenteel banden met pabo's, waaronder de IUFM (Institut Universitaire de Formation des Maîtres) van Nice, die sinds enige jaren Freinetacademie heet en de universiteit van Nantes.

De verdere geschiedenis van de school in data:

- 1929:** Geboorte Madeleine, bijgenaamd Baloulette, dochter van Freinet en Elise. Ze zal tot het eerste groepje leerlingen van de latere Freinetschool in Vence behoren.
- 1935:** Ondanks het verbod van de politiek-rechts georiënteerde lokale overheid openen Freinet en Elise officieel hun school in Vence. Een jaar later worden ze in het gelijk gesteld door de landelijke overheid: Frankrijk heeft dan een linkse [Volksfrontregering](#).
- 1936 e.v. Augustus:** de eerste zomercursus. Wordt een vaste traditie. Doel: vergroting van eigen kennis en vaardigheden (op artistiek gebied onder leiding van Elise) en praktische vorming. Dat laatste is mogelijk doordat een deel van de kinderen zomers op het internaat blijft.
- 1937:** De [Spaanse Burgeroorlog](#) (1936-1939) doet vele tegenstanders van Franco uitwijken naar Frankrijk. Een aantal van de vluchtelingenkinderen vindt onderdak en scholing in Vence. De school is enkele jaren tweetalig. In Barcelona wordt in 1937 de *Célestin Freinet*-school opgericht.
- 1939-1941:** In Frankrijk is de Volksfrontregering opgevolgd door een rechts bewind. 20 maart 1940 wordt Freinet gevangen gezet en Elise wordt gesommeerd de school te sluiten. Ze houdt desondanks de school nog een tijdlang draaiende. April 1941 vertrekt ze met Baloulette naar [Vallouise](#) (Hautes-Alpes) waar haar moeder woont.
- 1945:** De school die een tijdlang als diende opvangcentrum voor Tsjecho-Slowaakse vluchtelingen, daarna lange tijd leegstond, met plundering en vernieling als gevolg, wordt weer in gebruik genomen.
- 1954:** De overheid wijst de school drie betrekkingen toe. De onderwijzenden worden door de inspectie benoemd en bekostigd. Vier jaar later krijgt Freinet zelf deze benoemingsbevoegdheid.
- 1964:** Officiële erkenning als experimenteerschool, niet alleen voor de beweging maar voor het gehele openbare onderwijs. Steeds meer stagiaires en bezoekers uit de hele wereld.
- 1966:** Elise neemt na het overlijden van Freinet de leiding van de school op zich.
- 1981:** Madeleine en haar man [Jacques Bens](#) (schrijver, dichter) leiden de school na het overlijden van Elise. Ze beheren tevens Freinet's nalatenschap en verzorgen de heruitgave van de publicaties van Freinet en Elise.

De werkbibliotheek in de Freinetschool

1.6 Gap: de oorlogsjaren en de boeken (1939-1945)

Maart 1940 wordt Freinet met vele andere actieve links-socialisten en communisten gearresteerd en in interneringskampen ondergebracht, omdat zij, vanwege het [niet-aanvalsverdrag \(1939\)](#) tussen [Hitler's Nazi-Duitsland](#) en [Stalin's Sowjet-Unie](#), als staatsgevaarlijk worden beschouwd. Deze internering blijft gehandhaafd, ook na de Duitse bezetting in 1940, en ook na de wapenstilstand die leidt tot de stichting van het [Vichy-regiem](#) onder leiding van [Pétain](#).

Verzoeken van vrienden, waaronder de Zwitserse (en dus neutrale) pedagoog [Ferrière](#), leiden in 29 oktober 1941 tot zijn vrijlating en verbanning uit zijn eigen regio. Hij voegt

zich bij Elise in Vallouise bij [Gap](#) (Hautes-Alpes) in het huis van haar moeder. Hier vindt hij de rust om zijn drie belangrijkste boeken te schrijven, die pas na de oorlog gepubliceerd zullen worden:

- *De Moderne School* (l'Ecole Moderne Française). Te typeren als een praktisch-didactisch handboek
- *L'Education du Travail* (De pedagogie van de arbeid). Freinet's opvoedingsfilosofie, gegoten in de vorm van een dialoogroman.
- *Essai de psychologie sensible appliquée à l'éducation* (Proeve van een praktische psychologie toegepast op de opvoeding).

Tijdens de oorlog (1943) wordt, door bemiddeling van Ferrière, alleen *Conseils aux parents* (Adviezen aan ouders) in vier afleveringen gepubliceerd in een franstalig Belgisch tijdschrift. Dat zal later tegen hem gebruikt worden.

Intussen is Freinet ook betrokken geraakt bij de [Maquis](#), de verzetsbeweging. Hij neemt de leiding van een verzetsgroep op zich en maakt na de bevrijding deel uit van het Departementaal Bevrijdingscomité in Gap, waar hij eerst de verantwoordelijkheid heeft over de voedselvoorziening en later leiding geeft aan het onderwijscentrum voor vluchtelingenkinderen, waar hij feinettechnieken toepast.

Experimenteren met een zelfgemaakte luchtballon

1.7 Cannes: de wederopbouw (1945-1950)

Zodra hij zijn werkzaamheden in Gap kan afsluiten, keert Freinet terug naar Vence. Daar liggen drie taken op hem, Elise en nabije vrienden en medewerkers te wachten:

1. Herstel van de vooroorlogse netwerken. Geen sinecure: post, telefoon en telegraaf fungeren nog niet op het oude niveau, adressenbestanden zijn zoekgeraakt. Sommige leden zijn tijdelijk of voorgoed onvindbaar.
2. Herstart van de CEL, het coöperatieve bedrijf voor productie en ontwikkeling van leermiddelen, boeken, brochures en tijdschriften, in [Cannes](#), waar Freinet vanaf dan de meeste tijd doorbrengt.
3. Herinrichting en heropening van de school. Aantrekken van extra personeel omdat Freinet zich intensief met de twee eerste zaken moet bezighouden.

Daarbij blijft hij politiek-maatschappelijk actief en probeert hij de naoorlogse reorganisatie van het Franse onderwijs te beïnvloeden. Hij zet zich vergeefs in voor een bundeling van alle organisaties en bewegingen voor vernieuwend onderwijs. De tegenwerking komt onder meer uit aan de communistische partij gelieerde onderwijsbladen. Freinet en de zijnen trekken de conclusie: naast de CEL is een sterke eigen ledenorganisatie nodig, de [ICEM](#).

Enkele belangrijke gebeurtenissen uit deze periode:

1945: Verschijning van *l'Ecole Moderne Française*.

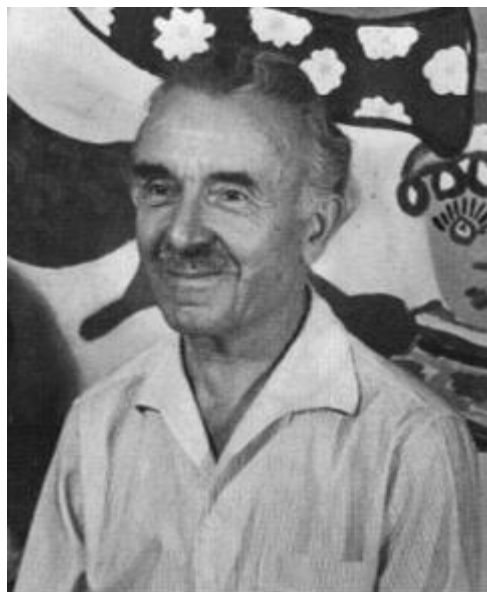
1946: Freinet lanceert zijn plannen voor brevetten voor het primair onderwijs, in 1948 gevolgd door meesterstukken.

1947: Oprichting van de ICEM (Institut Coopératif de l'Ecole Moderne, het Coöperatieve Instituut van de Moderne School).

1948: Publicatie in boekvorm van *Conseil aux parents*.

1949: Verschijning van *L'Education du Travail*. De film *l'Ecole Buissonnière* trekt overal volle zalen.

1950: Verschijning van *Essai de Psychologie Sensible*.

Freinet in 196...

1.8 Het conflict met de communistische partij (1950-1954)

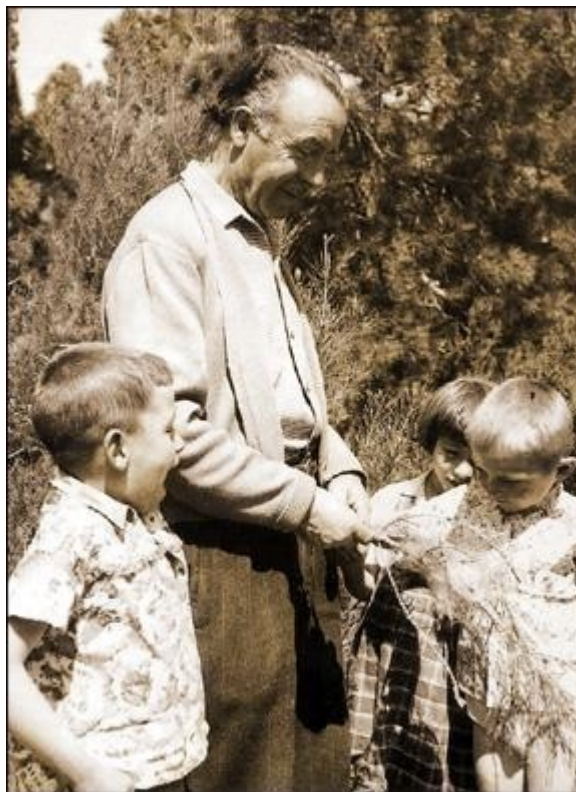
Al tijdens de oorlog werden geruchten verspreid die na de bevrijding steeds sterker werden: zijn vrijlating zou hij hebben afgekocht door steun te betuigen aan het Vichy-regiem, in ruil voor de publicatie van *Conseils aux parents* zou hij het boek aan Pétain hebben opgedragen, ja, hij zou zelfs lezingen hebben gehouden in Duitsland. Op zijn verzoek verschijnt hij voor een onderzoekscommissie van de [Communistische Partij](#) van Frankrijk (PCF) die hem van alle blaam zuivert. Zijn stalinistische tegenstanders laten het er echter niet bij zitten:

1950: Het communistisch-georiënteerde cultuurtijdschrift *La nouvelle Critique* start een anti-Freinet-discussie die door andere partijbladen wordt overgenomen. Samengevat komt de kritiek hierop neer: Freinet's pedagogie is te subjectief, te individualistisch, teveel kind- en te weinig leerstofgericht. Zoals in de jaren dertig extreem-rechts hem te socialistisch vond, zo beschouwen de [stalinisten](#) van de jaren vijftig hem als te liberaal, om niet te zeggen [anarchistisch](#).

1952: Leden van de communistische vakbond, gesteund door de regionale afdeling van de CP forceren een arbeidsconflict in CEL. In de plaatselijke pers wordt Freinet afgeschilderd als een knevelbaas. Het bestuur en de leden van de CEL blijven achter hem staan.

1953: Stalinistische leden van de beweging proberen op het congres van Rouen een breuk te forceren tussen de ICEM en Freinet, wiens anti-democratisch leiderschap wordt aangevochten.

Na een kwart eeuw lidmaatschap verlaten Freinet en Elise de partij. Gevolg is ook dat Freinet's gewoonlijke onbevangenheid in discussies heeft plaatsgemaakt voor achterdocht en soms zelfs wantrouwen.

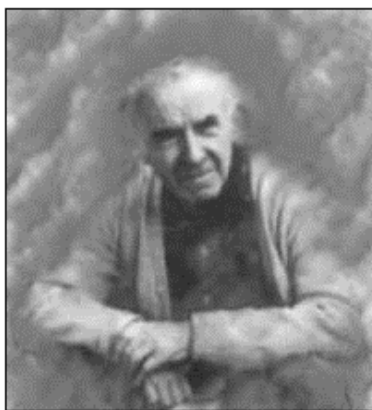
1.9 De laatste jaren (1954-1966)

Meningsverschillen die voorheen door overleg en met geduld opgelost konden worden, lopen nu veel sneller uit op conflicten en soms tot een breuk. Met de jaren trekt Elise zich steeds verder terug uit de beweging.

Dit wil overigens niet zeggen dat er geen ontwikkeling is:

- 1955:** Start van de campagne voor maximaal 25 leerlingen per klas, waarin Freinet een groot aandeel heeft.
- 1956:** Verschijning van *Les méthodes naturelles dans la pédagogie moderne*, bestaande uit drie delen : 1 De natuurlijke methode voor taalonderwijs; 2 De natuurlijke methode voor tekenonderwijs; 3 De natuurlijke methode voor schrijfonderwijs.
- 1957:** Altijd al internationaal georiënteerd ging met de oprichting van de [FIMEM](#) (internationale bundeling van nationale freinetbewegingen) een hartenwens van Freinet in vervulling .
- 1959:** Gesteund door prominente kunstenaars als [Jean Cocteau](#) en [Jean Dubuffet](#) (in Nederland bekend door *Le jardin d'Email* in de [Kröller-Müller-beeldentuin](#) op de Hoge Veluwe) gaat onder redactie van Elise Freinet het prachtige kinderkunsttijdschrift [Art Enfantin](#) verschijnen dat nog altijd bestaat.
- 1963/64:** Freinet's fascinatie voor Amerikaanse 'onderwijsmachines', te gebruiken voor het individueel aanleren van reken- en spellingvaardigheden leidt tot het uitbrengen van instructiestroken met bijbehorende instructiedozen. Ze zijn te beschouwen als voorlopers van geprogrammeerde computerinstructie.
- 1964:** Verschijning van *Les invariants pédagogiques, Code pratique d'Ecole Moderne* (De pedagogische invarianten, een praktijkcode voor de Moderne School) : een reeks van stellingen met bijbehorende vragen, waaraan de freinetwerker zijn eigen pedagogisch denken en doen kan toetsen. In het Nederlands vertaald als: *Pedagogische kenmerken, een praktijkcode voor freinetwerkers*, hoofdstuk 5 van het boekje *De Freinetwerker*.

In 1966 stuurde Freinet naar zo'n veertig leden en vrienden, de gestencilde proefversie van een brochure onder de titel *Le tâtonnement Expérimental* (Het proefondervindelijk verkennen), het thema dat hem zijn hele leven heeft beziggehouden, de drijfveer van zijn doen, de kern van zijn denken, van de natuurlijke methode. Zoals hij steeds zijn ideeën had gedeeld met en gescherpt aan die van zijn kameraden, vroeg hij ook nu zijn meelezers om commentaar, kritiek, verbeteringen. Zover is het niet gekomen. Freinet kreeg een beroerte, leek aanvankelijk te herstellen maar in het najaar wordt hij opnieuw door een beroerte getroffen, hij maakt een ernstige val en overlijdt op 8 oktober. Hij wordt begraven in zijn geboortedorp Gars.

1. 10 Freinet's werken

Een complete bibliografie is te vinden in Michel Barré's biografie *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd* (p 577 e.v.), Valthe 2006, het tweede deel van De Freinetbibliotheek. Hieronder volgt een overzicht van zijn bekendste en belangrijkste boekpublicaties. Als een vertaling beschikbaar is, wordt na het jaar van eerste uitgave, steeds de Nederlandse editie vermeld:

- 1920 *Touché ! Souvenir d'un blessé de guerre*, Villelongue d'Aude (Geraakt ! Herinneringen van een oorlogsgewonde, een novelle).
- 1925 *Tony de Wees*, deel 1 van De Freinetbibliotheek, Valthe 2005 (kinderboekje).
- 1926 *Minet*, deel 5 van De Freinetbibliotheek, Valthe 2005 (kinderboekje).
- 1926 *L'imprimerie à l'école*, Boulogne, Editions Ferrary (*De Drukkers op school*).
- 1937 *La technique Freinet*, Cannes, CEL, nr 1 van de reeks: Brochures d'Education Populaire.
- 1945 *De Moderne School, een praktische gids voor de materiële, technische en pedagogische organisatie van de volksschool*, deel 4 van De Freinetbibliotheek, Valthe 2009
- 1947 *De vrije tekst*, Stichting De Moderne School, 1977.
- 1948 *Conseil aux parents*, Gap (Adviezen voor ouders).
- 1949 *L'Education du Travail*, Gap, herzien in 1960 Neuchâtel (Pedagogie van de arbeid).
- 1950 *Essai de Psychologie sensible appliquée à l'éducation*, Cannes (*Proeve van een praktische psychologie*).
- 1954 *Enfants-poètes*, Paris, (een bloemlezing poëzie van kinderen, samengesteld door Freinet en Elise).
- 1959 *Les dits de Mathieu*, Neuchâtel, (bundeling van filosofische en pedagogische columns en essays).
- 1960 *Education morale et civique*, Cannes, (Morele en burgerschapsvorming, aangehaald in *Dat geeft de burger moed*, De Reeks 9, Valthe 2007)).
- 1962 *L'enseignement du calcul*, Cannes, (*Het rekenonderwijs, over levend rekenen*).

Na zijn dood verscheen *De natuurlijke methode* in drie delen, waarin Freinet een aantal artikelen en brochures bundelde en tot een geheel bewerkte, die hij in de loop van enkele decennia over dit onderwerp had gepubliceerd.

- 1968 *La méthode naturelle*. Deel 1: *L'apprentissage de la langue*, Neuchâtel, (Taalonderwijs).
- 1968 *La méthode naturelle*. Deel 2: *L'apprentissage du dessin*, Neuchâtel, (Tekenenonderwijs)
- 1971 *La méthode naturelle*. Deel 3: *L'apprentissage de l'écriture*, (Schrijfonderwijs).

En in 1994 verscheen zijn verzameld werk : *Les oeuvres pédagogiques* (2 delen), Editions Seuil, Paris, bezorgd door zijn dochter Madeleine en haar echtgenoot Jacques Bens.

2 Elise Freinet

Elise Freinet is van zeer grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van de freinetpedagogie en de freinetbeweging. *Je kunt je zelfs afvragen of de beweging zonder haar wel zou hebben bestaan*, zegt de freinetwerker Paul Le Bohec (1921-2009) die beiden goed heeft gekend, in het artikel *Le rôle d'Élise* (op de website van [Amis de Freinet](#)).

Er bestaat nog steeds belangstelling voor het werk en de ideeën over kinderkunst en kunstonderwijs van Elise Freinet. Een paar voorbeelden:

- Het essay van Rouke Broersma & Jimke Nicolai *Für Élise, de muze van Freinet, alzijdige ontwikkeling door vrije expressie*, geschreven in opdracht van de Janusz Korczak Stichting¹.
- In het kader van de 28ste bijeenkomst (2010, te Nantes) van de [RIDEF](#) (zie paragraaf 3: 1951) vindt in het Museum van Schone Kunsten aldaar een expositie van kinderkunst (*Art Enfantin*) plaats, geheel in de traditie van Elise Freinet.

Elise Freinet in 192..

Elise Virginie Lagier-Bruno, geboren op 14 augustus 1898 in [Pelvoux](#) (Hautes-Alpes), was niet de enige van het onderwijzersgezin van zes kinderen waarin ze opgroeide, dat banden onderhield met de Freinetbeweging. Haar broer Fernand was enige tijd administrateur van *Educateur Prolétarien*, het tijdschrift van de beweging. Diens vrouw Jeanne vertaalde voor dat blad Engelse en Amerikaanse onderwijsartikelen. Elise's oudere zus Marie-Louise nam het initiatief tot de publicatie van door kinderen geschreven sprookjes, verhalen en gedichten. En moeder Lagier-Bruno, inmiddels weduwe, maakte de aankoop mogelijk van een landgoed in Vence, waarop in 1934 de Freinetschool werd gebouwd. Ze gaf bovendien een aantal jaren leiding aan het bijbehorende internaat.

Elise werd tot onderwijzeres opgeleid aan de normaalschool te Gap (1916-1919) en oefende zes jaar haar beroep uit op verschillende scholen in de [Hautes-Alpes](#). Ze benutte een onbetaald verlof (1925) voor een kunststudie in Parijs met als specialisaties schilderen en grafische kunst. In 1925 ontmoette ze Freinet met wie ze een jaar later trouwde,

¹ In: *Er waren vijfkleuren. Over creativiteit en kinderen*, Jaarboek van de Janusz Korczak Stichting, Amsterdam 2008.

daarmee bewust een carrière als zelfstandig kunstenaar opgevend. Vanaf dat moment deelt ze zijn lot. Ze ondersteunt en stimuleert hem, vervangt hem bij zijn veelvoudige taken, corrigeert en kritiseert hem waar zij dat nodig acht.

In 1927 ontving ze nog wel de prestigieuze [Gustave Doré](#)-prijs voor haar boekillustraties, maar daarna stelde ze haar artistieke kwaliteiten vooral in dienst van de ontluikende Freinetbeweging:

1. Ze maakte omslagen voor kinderkranten en boekomslagen voor geschriften van Freinet, en ontwierp de voorstelling van de smid die lange tijd het logo van de beweging was en nog altijd is.
2. Ze blies het kunstonderwijs nieuw leven in. Ze gaf cursussen aan leden van de beweging, besprak met hen hun eigen werk en dat van hun leerlingen, organiseerde tentoonstellingen van kinderkunst op de congressen en richtte in 1959 met steun van gerenommeerde kunstenaars als Jean Cocteau en Jean Dubuffet het blad *Art Enfantin* op, dat nog altijd bestaat, zij het (sinds 1981) onder de naam *Créations*.

Na de dood van Freinet (1966) zorgde ze voor heruitgave van diens belangrijkste werken en nam ze de leiding van de school over tot haar dood in 1981.

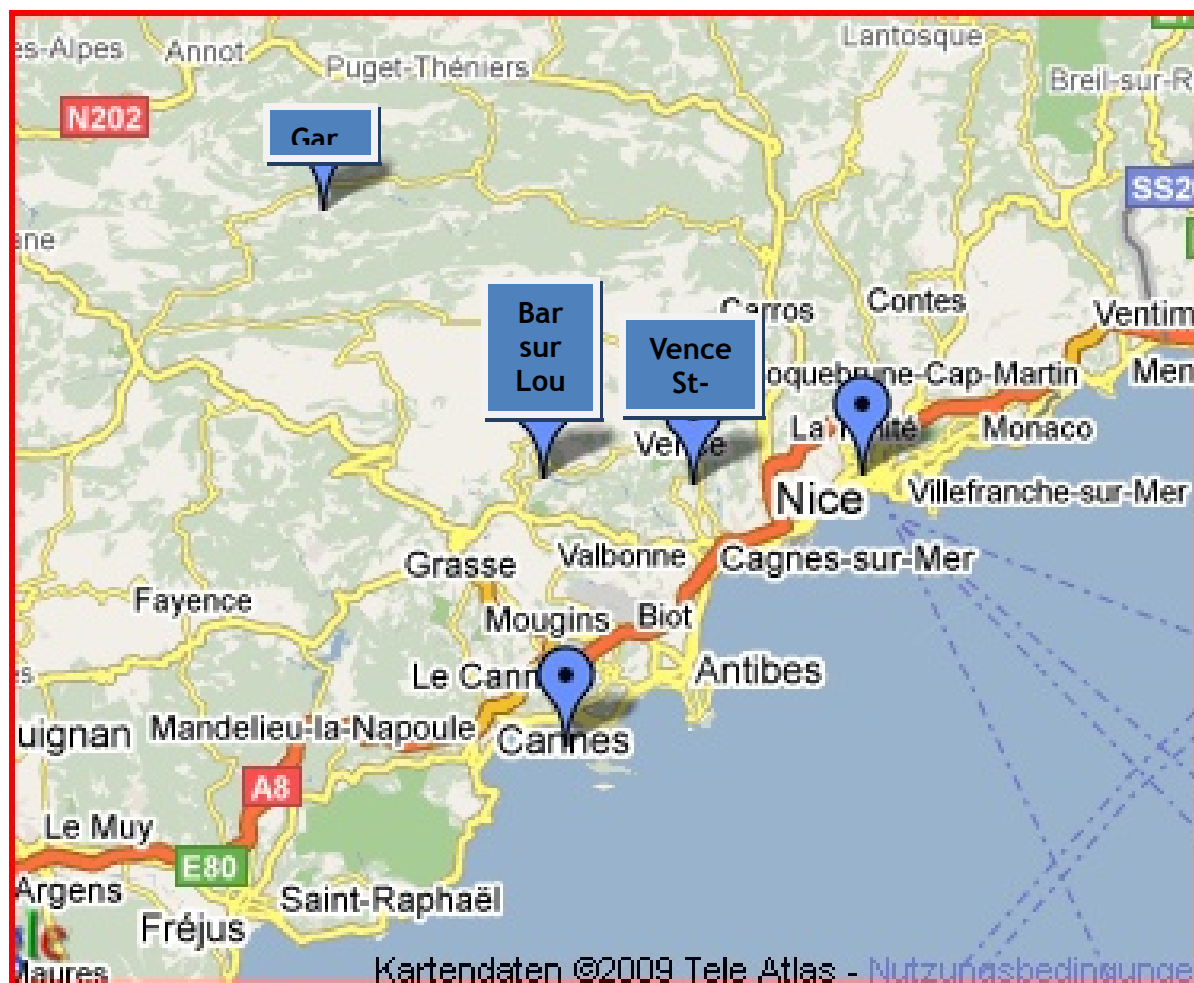
Belangrijkste publicaties:

- 1920** *Le dessin libre* (De vrije tekening). Een brochure met praktisch-didactische en materiaal-technische aanwijzingen om kinderen tot vrije expressie te brengen. Onder andere door ze in aanraking te brengen met moderne kunstuitingen.
- 1949**: *Naissance d'une pédagogie populaire* (Ontstaan van een pedagogie voor het volk). De eerste biografie van Freinet en de ontwikkeling van zijn pedagogie en de beweging.
- 1949**: Het scenario voor de succesvolle bioscoopfilm over Freinet: *l'Ecole Buissonnière* (De spijbelschool).
- 1951**: *La part du maître*. Over de rol van de leraar als cultuuroverdrager die zij belangrijker achtte dan Freinet.
- 1974**: *L'Ecole Freinet, réserve d'enfants* (de Freinetschool, een kinderdomein). De eerste omvattende beschrijving van reilen en zeilen op de school in Vence.
- 1977**: *L'itinéraire de Célestin Freinet* (De ontwikkelingsgang van Célestin Freinet). Over de ontwikkeling van Freinet's denken en pedagogisch handelen en de wisselwerking tussen die twee. In het Duits beschikbaar als *Erziehung ohne Zwang*.

3 De Freinetbeweging

- 1924:** In verschillende tijdschriften schrijft Freinet over zijn experimenten met de drukpers op school. Dagbladen publiceren over hem. Collega's op andere scholen schaffen ook een drukpers aan.
- 1926:** 27 juli verstuurt Freinet een circulaire, een ledenblad- in-de-dop, aan acht adressen, waarvan één in Zwitserland (Ferrière), één in België, één in Algerije: de kiem van een landelijk en internationaal netwerk.
- 1927:** Er zijn inmiddels 23 onderwijzers met een schooldrukkerij en veel meer geïnteresseerden. In augustus komen ze bij elkaar, na afloop van een vakbondscongres in Tours. Uitkomst: de oprichting van coöperatie *L'Imprimerie à l'Ecole (De Drukpers op School)* en een blad met dezelfde naam. In oktober richten enkele collega's uit de Gironde een Filmcoöperatie voor de uitleen en verkoop van films en filmmateriaal.
- 1928:** Er wordt besloten tot een fusie tussen de drukkers en de filmers in een nieuwe coöperatie: *Cooperative de l'Enseignement Laïc* (Openbaar onderwijs-coöperatie), kortweg de CEL, die onderwijsmiddelen ontwikkelt en distribueert (van camera's en drukpersjes tot brochures) en een [gemeenschappelijk ledenblad](#) uitgeeft.

1931/1932: De CEL begint met de uitgave van een zelfcorrectie-kaartsysteem voor rekenen en een informatieve brochurereeks voor kinderen: *Bibliothèque de Travail* (Werkbibliotheek), in de wandeling BT geheten. Het ledenblad, nu *l'Educateur Prolétarien* genaamd, groeit uit tot een gezaghebbend onderwijsblad met praktijkvoorbeelden, verslagen en vertaalde artikelen uit binnen- en buitenland. In de jaargangen '33-'34 enkele artikelen over het Jenaplan van Peter Petersen. Zie: [Petersen & Freinet](#).

1932/33: De beweging steunt Freinet tijdens het conflict in Saint-Paul.

1936: Augustus: de eerste zomercursus op de Freinetschool in Vence. Doel: verdieping, vergroting van eigen vaardigheden en praktische vorming met die kinderen die zomers op het internaat blijven.

1937: Start van de reeks *Brochures d'Education Nouvelle Populaire* (Brochures voor het Nieuwe Volksonderwijs), in 1960 opgevolgd door de reeks *Bibliothèque de l'Ecole Moderne* (Moderne School-bibliotheek).

1939-1944: De activiteiten van de Freinetbeweging worden onderbroken. Veel leden van de beweging worden gedeporteerd. Sommigen zullen niet terugkeren uit de concentratiekampen.

1945: Herstart van de CEL in Cannes. Herverschijning van het tijdschrift, inmiddels *l'Educateur* geheten, en tegenwoordig *Nouvel Educateur*.

1947: Herorganisatie van de ledenbeweging in de ICEM (Institut Coopératif de l'École Moderne).

1950: Begin van de Nederlandse Freinetbeweging.

1950: Vaststelling van het *Handvest van de Moderne School*. De Communistische Partij begint een jaren durende campagne tegen Freinet om de ICEM en de CEL te ontwrichten.

1951: Nederlandse Freinetwerkers organiseren een zomercongres waaraan ook buitenlandse collega's deelnemen. Een jaar later gebeurt hetzelfde in Pisa. En daaruit ontstaat een traditie van internationale ontmoetingen van freinetonderwijzers: *Rencontres Internationales d'Éducateurs Freinet (RIDEF)*, die elke twee jaar in een ander land en soms zelfs op een ander continent gehouden worden.

1957: Oprichting van de FIMEM (Fédération Internationale des Mouvements d'École Moderne).

1959: Het eerste nummer van het kinderkunstblad *Art Enfantin* onder redactie van Elise Freinet.

1963/64: Presentatie van geprogrammeerde instructiestroken voor rekenen en spelling die de kinderen door een instructiedoos draaien. Te beschouwen als voorloper van computer-instructieprogramma's.

1966: Pasen. Het eerste congres zonder de zieke Freinet, die in oktober van dat jaar overlijdt.

1968: De mei-beweging van '68 inspireert tot een eigentijdse versie van het *Handvest*.

- 1969** : Oprichting van [Amis de Freinet](#), een vereniging van (ook buitenlandse) leden binnen de ICEM die zich ten doel stelt: *de herinnering aan de grote pedagoog Célestin Freinet, zijn pedagogisch, filosofisch, maatschappelijk en politiek werk levend te houden, en onderzoekers toegang te verschaffen tot alle documenten die getuigen van dit werk en de beweging die hij stichtte.*
- 1986** : De CEL wordt vervangen door de BV PEMF (Publications de l'École Moderne Française).
- 1996** : De UNESCO organiseert in Parijs een eerbetoon aan Freinet t.g.v. de viering van zijn 100ste geboortedag, waarbij 49 delegaties kinderen uit de hele wereld freinetechnieken praktizieren.
- 2005**: Amis de Freinet sticht in Mayenne het *Centre de Ressources International des Amis de Freinet*, te beschouwen als het Freinetmuseum.

4 De Freinetpedagogie

4.1 Vakbondslid

Net als Freinet zelf waren veel van zijn eerste medestanders lid van de links vakbond de Fédération de l'Enseignement (Onderwijsfederatie) die uit was op radicale hervorming van maatschappij en onderwijs. In hun zoektocht herontdekten ze klassieke pedagogen als [Rousseau](#) en [Pestalozzi](#) en oriënteerden ze zich op eigentijdse vernieuwers, ook in het buitenland: de experimenten van [Kerschensteiner](#) (arbeidsschool) in Duitsland, van

Ferrière (de actieve school) in Zwitserland, Decroly (België) en Montessori (Italië) en de School van de Arbeid in de USSR.

4.2 Onderwijsvernieuwer

In 1921 werd de New Education Fellowship (NEF) opgericht. In Nederland bekend als De Nieuwe Schoolbeweging met als meest bekende exponent [Kees Boeke](#) met zijn school *De Werkplaats* in Zeist. De NEF kan gezien worden als een pedagogisch vervolg op de stichting van de Volkenbond in 1919, na het einde van de Eerste Wereldoorlog. In de woorden van de Franse pedagogoog [Henri Wallon](#): *Het idee was: om de wereld een vreedzame toekomst te garanderen is niets zo doeltreffend als bij de jonge generaties eerbied voor de menselijke persoon te ontwikkelen door adequaat onderwijs. Zo zouden gevoelend van solidariteit en broederschap, de tegenhangers van oorlog en geweld, tussen de mensen kunnen ontluiken*¹.

Freinet werd gedreven door soortgelijke idealen. Door zijn deelname aan diverse NEF-congressen (vanaf 1923) kwam hij in direct contact met collega-onderwijsvernieuwers aan wie hij ideeën en onderwijstechnieken ontleende die hij inpaste in zijn eigen pedagogie-in-wording, maar wel op geheel eigen wijze.

Een paar voorbeelden:

- Dewey's bekende *learning by doing* verdiepte Freinet tot *éducation du travail* (vorming van/door het werk).
- Decroly's belangstellingskernen verrijkte hij tot uit het kinderleven voortkomende en daarin geïntegreerde belangstellingscomplexen.
- Montessori's kinderkamer werkte hij uit tot een kinderdomein in een natuurlijke en sociale omgeving.

4.3 Kernpunten van de freinetpedagogie

Freinet's pedagogische visie is breed, rijk geschakeerd en veelomvattend. Een puntsgewijze, maar subjectieve opsomming van kernpunten:

¹ In het blad van de NEF *Pour l'Ere Nouvelle* (nr 10, 1952), de Franse tegenhanger van The New Era.

1. Kinderen en volwassenen zijn niet volstrekt gelijk maar wel gelijkaardig en gelijkwaardig. Daarom hebben kinderen er recht op dat hun onderwijzers hen volstrekt serieus nemen. Het omgekeerde geldt evenzeer.
2. Het onderwijs is gericht op maximale ontplooiing van ieder kind dat tegelijk verantwoordelijkheid leert dragen voor de gemeenschap (werkgroep, klas, school, correspondentieklas, buurt) die op zijn beurt dienstbaar is aan elke persoon afzonderlijk.
3. Persoonlijke ontplooiing veronderstelt vrije en artistieke expressie. Verantwoordelijkheid impliceert communicatie.
4. Persoonlijke ontplooiing vraagt ook om individuele leerwegen. Verantwoordelijkheid betekent leren en werken in coöperatief verband.
5. Onderwijs is levensecht, gaat over en komt voort uit het leven en de wereld van de kinderen, over hun familiale, natuurlijke en sociale omgeving.
6. Tegelijk beoogt onderwijs dat kinderen hun plek vinden in het leven en de wereld van morgen.
7. Echt en succesvol leren, je iets eigen maken in de meest letterlijke zin des woords, vindt plaats langs de weg van het proefondervindelijk verkennen. Daarom wijst de freinetpedagogie vervangende verkorte leerwegen af en werkt zij volgens de natuurlijke methode van het levend leren.
8. Expressie, communicatie, zelfontplooiing, verantwoordelijkheidsbesef komen op een vanzelfsprekende tot hun recht in zinvol werk, zowel hoofd- als handarbeid: vorming in en door het werk in levensechte situaties.
9. Om dit alles te bereiken is een doelmatige en democratische werkorganisatie organisatie nodig.
10. Die werkorganisatie omvat onder meer onderwijstechnieken en ondersteunende onderwijsmaterialen.

5 De Freinettechnieken

Zelfontplooiing en verantwoordelijkheidsbesef, vrije expressie en communicatie, individueel leren en gemeenschappelijk werk, actueel en toekomstgericht, langs de weg van proefondervindelijk verkennen in levensechte situaties met zinvol werk -mooie idealen die alleen gerealiseerd kunnen worden als de school daarvoor, behalve bevlogen leraren, de geschikte technieken en materialen in huis heeft.

Onderstaand schema wat Freinet voor ogen stond en het freinetonderwijs probeert te realiseren:

Idee	Techniek	Materiaal
Persoonlijke ontplooiing, zelfstandig werk, eigen leerwegen	Persoonlijk weekplan opstellen Zelfevaluatie Zelfstudie vaardigheden Zelfstudie kennis, spreekbeurt	<Weekplanformulier <Brevetten <Geprogrammeerde instructie <Werkbibliotheek
Samenwerken, verantwoordelijkheidsbesef, zelfbestuur, burgerschapsvorming	Groepswork, groepsstudie Klassenvergadering Klassenkas	<Werkhoeken, ateliers <Agenda, muurkrant <Klasse!box
Vrije expressie	Vrije tekst Vrije tekening	<Klassendagboek, eigen levensboek, drukpers <Goed toegerust kunstatelier
Mondelinge communicatie Schriftelijke communicatie Audiovisuele communicatie	Presentaties, werkoverleg, klassenvergadering Schoolcorrespondentie, schoolkrant, druksels	<Gemeenschapsruimte <Drukpers, tekstverwerker, internet <AV-apparatuur, internet
Levensecht onderwijs	Belangstellingscomplexen Veldonderzoek, excursies	<Wat de kinderen mee- en inbrengen, schoolmuseum <Diverse, afhankelijk van onderwerp en aard van het onderzoek
Proefondervindelijk verkennen	Experimenteren, onderzoeken (binnen en buiten) Natuurlijk leren lezen, tekenen en schrijven	<Experimenteerhoek, techniekatelier <Eigen teksten, drukpers, kunstateliers
Natuurlijke methode	Levend lezen Levend rekenen, bijvoorbeeld excursiekosten	<Eigen teksten, schoolkrant, Drukpers, tekstverwerker <Klassenkas
Zinvol werk: hoofd- en handarbeid	Schrijven om gelezen te worden: correspondentie, schoolkrant, albums, gedichtenbundels Koken en knutselen Diervverzorging en tuinwerk	<Ateliers, drukpers <Ingerichte keuken en werkplaats <Kinderboerderijtje en schooltuin

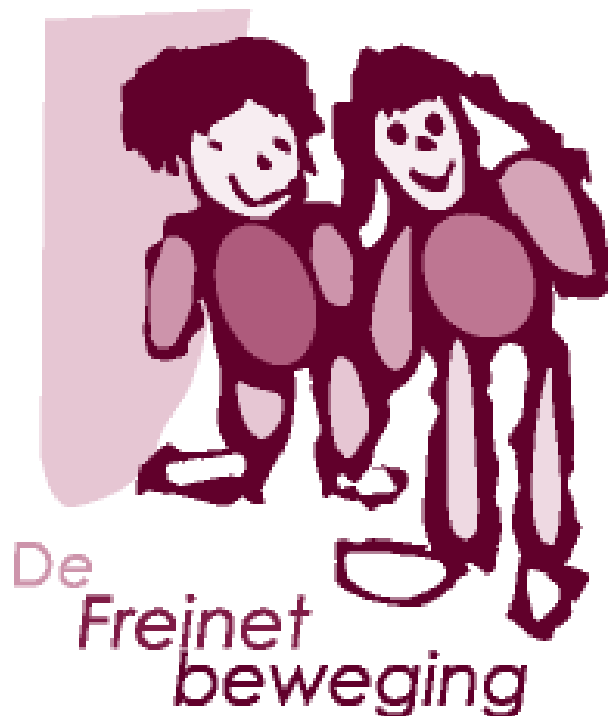
6 De Freinetbeweging in Nederland

6. 1 De geschiedenis

- 1948** De leraar Frans Paul Lange komt via Franse collega's in aanraking met de freinetpedagogie. Hij is mede-oprichter van [*De werkschuit*](#) in Amsterdam, die kinderen, ouders en onderwijzers in aanraking wil brengen met vrije expressie en publiceert over de freinetpedagogie in het blad [*Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs*](#).
- 1950** 10 november oprichting van *De coöperatieve vereniging van gebruikers van Schooldrukkerijen De Drukpers op school*, met een gestencild ledenblad *Contactorgaan*. Een stormachtige ledengroei: Utrecht alleen al telt zeventien drukpersscholen.
- 1955** Paul Lange trekt zich terug. Het bestuur bestaat onder meer uit Frans Versluis en Wil Jansen-Schoonhoven. Zij bezoeken met andere leden regelmatig de congressen van de ICEM.
- 1967** De beweging stagneert al enige tijd: weinig actieve leden en een slecht functionerend bestuur. Het *Contactorgaan* wordt tijdelijk opgeheven. Een groep met o.a. Frans Versluis, Goof Donkersloot en Wil Jansen-Schoonhoven, voornamelijk voortgekomen uit *De werkschuit* probeert de beweging nieuw leven in te blazen door werkbijeenkomsten en materiaalontwikkeling.
- 1970** De beweging is verder ingezakt. Frans Versluis, het enige bestuurslid, laat de coöperatie overschrijven naar Delft, waar hij schoolhoofd is geworden. Een cursus voor openbare lagere en kleuterscholen in Delft onder leiding van o.a. Leo Romijn legt een nieuwe voedingsbodem voor de freinetpedagogie. Er ontstaat in Delft een nieuwe kern met zo'n dertig leden.
- 1970 tot 1977** De beweging geeft een serie van zeventien brochures uit over de freinetpedagogie.
- 1971** *De Werkgroep Freinetproject* van de vakgroep psychologie van de Groningse universiteit, onder leiding van dr. Anton van der Wissel doet onderzoek naar en publiceert over de freinetpedagogie in tijdschriften en maakt vertaalde samenvattingen van Freinet's hoofdwerken. Zijn studenten volgen een versnelde opleiding tot onderwijzer aan Pabo De Eekhorst in Assen. De Delftse en de Amsterdamse groep gaan uiteen.
- 1972/73** De Delftse groep gaat stages organiseren voor belangstellenden. Er komen freinetscholen in Hoofddorp en Krimpen a/d IJssel. Een gesprek tussen 'Delft' en 'Amsterdam', op initiatief van Leo Romijn leidt niet tot de beoogde federatie
- 1972/73** De Amsterdamse groep organiseert zich in een ledenvereniging die werkgroepen opzet, stages voor de medewerkers van de deelnemende scholen organiseert, het *Kontaktorgaan* nieuw leven inblaast en de handelsfirma *Stichting de Moderne School* opricht.
Enkele van haar eerste publicaties:
De Freinetbeweging, een halve eeuw ervaring in onderwijsvernieuwing geschreven door Annelies Rasker (1972).
Kort overzicht van de Moderne School (Memento de l'Ecole Moderne), het eerste boekje van Freinet in de Nederlandse taal, vertaald door Goof Donkersloot.

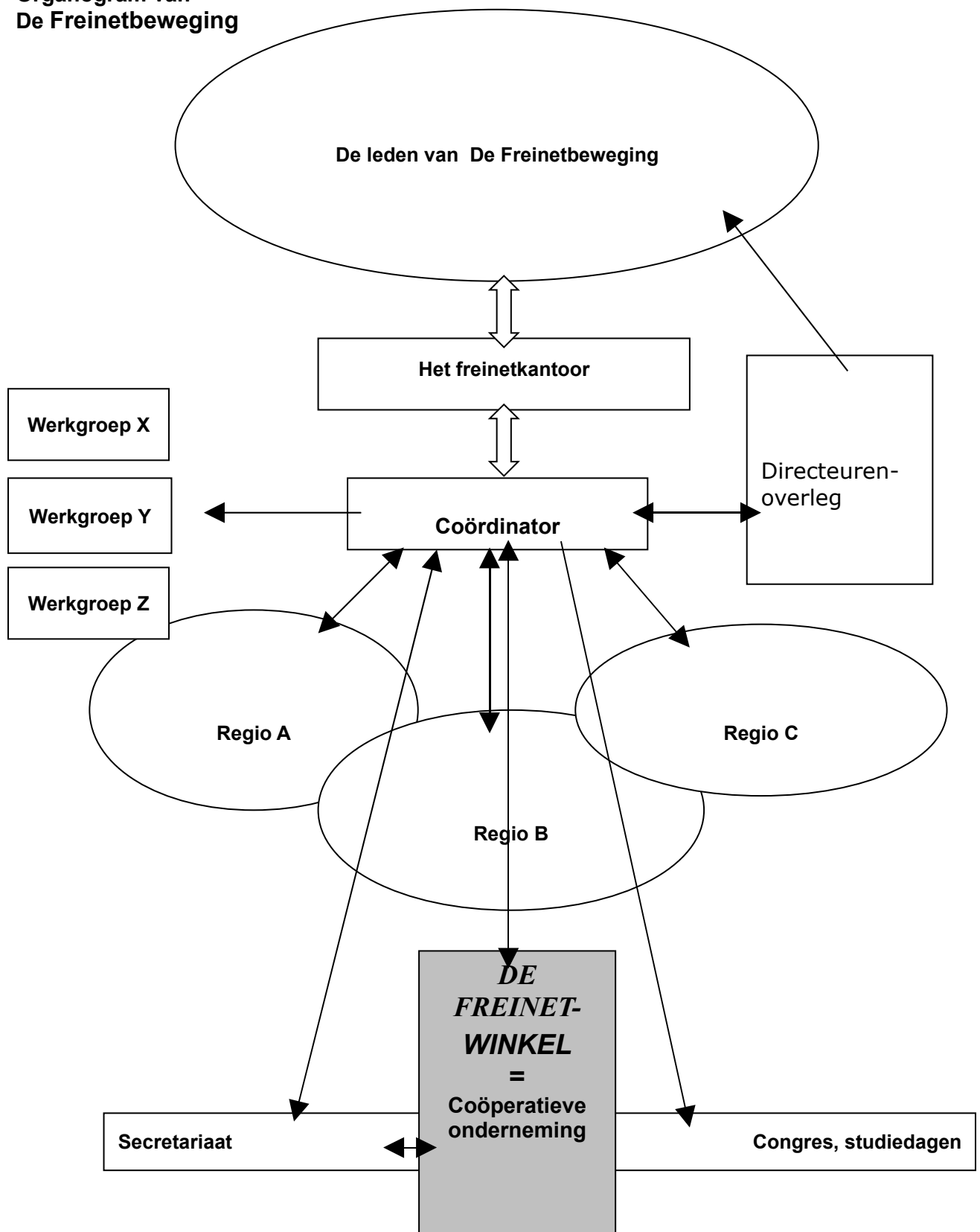
- 1975** De verschillen van inzicht leiden tot twee bewegingen. 'Delft' noemt zich Freinet-beweging Nederland (FBN) met als handelsfirma de *De coöperatieve vereniging De Drukpers op school*. Het aantal leden groeit snel tot 150, ook buiten Delft. 'Amsterdam' (met 90 leden, ook buiten de hoofdstad) richt naast de handelsfirma *Stichting de Moderne school* een vereniging: Nederlandse Beweging van Freinetwerkers (NBF).
- 1976-1985** De FBN geeft een vernieuwde serie van achttien brochures uit over de freinetpedagogie, gedrukt op een eigen offsetpers.
- 1977** Bij *Stichting de Moderne School* verschijnt Freinet's brochure *De vrije tekst (Le texte libre, 1960)* in een vertaling van G. Donkersloot.
- 1978** De NBF wordt notarieel geformaliseerd. In het bestuur zitten Goof Donkersloot, Rob Godfried en Anke Wilders. Het dagelijks bestuur heeft een coördinerende functie, ook ten aanzien van de handelsfirma. Omdat beide bewegingen leden telt die vinden dat er in Nederland eigenlijk geen plaats is voor twee bewegingen, wordt er vanaf 1978 weer toenadering gezocht.
- 1979** Verschijning van *De aktualiteit van Freinet*, met als ondertitel *Opvoeding tot initiatief en gezamenlijke verantwoordelijkheid*, geschreven door Wil Jansen Schoonhoven.
- 1980** Verschijning van Eekhorst-bulletin 17 van pabo De Eekhorst (Assen) geheel gewijd aan de freinetpedagogie en de opleiding. Begin van een freinetspecialisatie.
- 1982** Onderwijsminister [Van Kemenade](#) erkent dat freinetscholen al meer dan een halve eeuw basisonderwijs realiseren. Het freinetonderwijs wordt officieel erkend als de vijfde stroming binnen het 'traditionele' vernieuwingsonderwijs.
- 1984** De *Stichting de Moderne school* krijgt de naam *Stichting De Freinetwinkel*. Vanaf 1984 organiseert de NBF hemelvaartcongressen: praktisch werk, ervaringen uitwisselen, vaststelling van het beleid voor het komend jaar. Op pabo De Eekhorst wordt na overleg met beide bewegingen het programma voor een freinetspecialisatie officieel vastgesteld.
- 1988** FBN en NBF vormen samen *De Freinetbeweging*, met Enschede als zetel. In het dagelijks bestuur zitten Trees Ex, Lodewijk Bergsma en Jeroen Tans. Tot 1999 geeft de beweging het tijdschrift *In Beweging* uit. De redactie wordt wisselend gevoerd door freinetscholen, de laatste jaren door Jan Bakermans.
- 1991** Oprichting van een gemeenschappelijke handelsfirma voor het ontwikkelen en verspreiden van materialen en publicaties: *De Coöperatieve Vereniging De Freinetwinkel*.
- 1993** Verschijning van *Freinetonderwijs, een eigen wijze van onderwijs* geschreven door Jeroen Tans en John Bronkhorst.
- 1996** De winkel verhuist naar het inmiddels in Valthe geopende *Freinetkantoor*. Daar zetelt ook het secretariaat. Lodewijk Bergsma is voorzitter van de beweging, Jimke Nicolai coördinator van kantoor en winkel. Tien maal per jaar verschijnt het verenigingsblad *Freinetnieuws*.

- 2001** *De Freinetbeweging* start met *De Reeks*, een serie publicaties voor vernieuwend onderwijs, onder redactie van Rouke Broersma, Jimke Nicolai, Jeroen Tans. In de loop van de jaren verschijnen steeds vaker deeltjes waaraan ook jenaplan-auteurs meewerken.
- 2003** Op 1 januari gaat door brand op de J.P.Thijsseschool in Delft een groot deel van de archieven van meer dan '50 jaar freinetpedagogie in Nederland' verloren.
- 2005** Er wordt een nieuwe publicatiereeks opgericht: *De Freinetbibliotheek*. Daarin zullen vertalingen van belangrijke teksten van en over Freinet uitgebracht worden
- 2006** Op 6 oktober in Utrecht: *Freinet 1896-1966-2006* een symposium over de actualiteit van de freinetpedagogie. Presentatie van Michel Barré's Freinet-biografie, vertaald als *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*.
Een nieuw bestuur: voorzitter Lodewijk Bergsma wordt opgevolgd door John Bronkhorst. Ook de Vlaming Luc Heyerick neemt daarin zitting. Het nieuwe bestuur besluit tot verdergaande samenwerking met de jenaplanvereniging en een samengaan met de Vlaamse freinetbeweging.
- 2009** Bij gelegenheid van het Colloquium *De Moderne School* in Gent wordt besloten om te komen tot een Vlaams-Nederlandse Freinetbeweging.

6. 2 De structuur

Organogram van
De Freinetbeweging

7 BRONNEN VOOR VERDERE STUDIE

ALGEMEEN

Voor een eerste kennismaking met Freinet zijn de kinderboekjes *Tony de Wees* (1) en *Minet* (2) heel geschikt: het eerste verhaal gaat vergezeld van Freinet's levensverhaal in kort bestek, het tweede van een uiteenzetting voor kinderen over het proefondervindelijk verkennen, volgens Freinet de basis van alle vormen van leren.

Een mooi geschreven eerste inleiding tot leven en werk van Freinet biedt het artikel uit 2000 van Louis Legrand, *Célestin Freinet* (1896-1966), dat zowel in het Engels als in het Frans beschikbaar is: <http://www.ibe.unesco.org/publications/ThinkersPdf/freinete.pdf>.

Een volgende stap zou kunnen zijn het lezen van *De Moderne School* (3), waarin Freinet de materiële, technische en pedagogische organisatie van zijn school beschrijft. Deze tekst wordt voorafgegaan door een essay van de vertaler: *Een school voor onze tijd*, een inleiding tot de onderwijsopvattingen van Freinet.

In *Petersen & Freinet, jenaplan & moderne school* (4) beschrijven Rouke Broersma en FreekVelthausz in woord en beeld, aan de hand van brieven en andere documenten de contacten tussen twee onderwijsvernieuwers en de verwantschap tussen beide onderwijsvormen die ze hebben gecreëerd.

Na het voorgaande krijgt alle verzamelde informatie een plaats, een verhelderend en verdiepend kader door lezing van Michel Barré's omvangrijke biografie *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd* (5)

De website van *Amis de Feinet* is de ingang tot alle organisaties van de freinetbeweging en tot de sites van bekende freinetwerkers als Michel Barré, Paul Le Bohec, Jean Gal; de site biedt toegang tot het Freinetmuseum in Mayenne en de archieven van de freinetbeweging; en is een vindplaats voor tal van artikelen en fotomateriaal.

(1), (2), (3), (4) en (5) zijn verschenen in De Freinetbibliotheek.

DEELONDERWERPEN

Voor verdere verdieping in deelonderwerpen kan men terecht in De Reeks. Daarin onder meer:

- over schoolcorrespondentie *Wie correspondeert die leert* ;
- over de klassenkas *Ondernemende kinderen tellen mee*;
- over de schools als leer-werk- en speelomgeving *Geef ze de ruimte*;
- over burgerschapsvorming *Dat geeft de burger moed*;
- over de opleiding voor het freinetonderwijs *De Freinetwerker*, een boek dat om verschillende redenen ook in de rubriek ALGEMEEN thuishoort, want het bevat:
 1. Een inleiding tot leven en werk van Freinet onder de titel *De eerste freinetwerker*.
 2. Een vertaling van Freinet's pedagogische praktijkcode *Les invariants pédagogiques*.
 3. Een hoofdstuk *Verdieping en verdere studie* met een uitvoerige bronnennlijst.